

понятійних блоків. Цей процес також ускладнюється взаємодією органів державної влади та наукових інститутів, що при антагоністичності їх розуміння може призвести до вироблення ускладненої та недостатньо адаптованої до реальних потреб економіки структурної політики. Тому продовження дослідження у даному напрямі є особливо важливим на шляху формування дієвих методів управління розвитком економічної системи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л.Ф. Ильичёв, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалёв, В.Г. Панов. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
2. Новейший философский словарь. Сост. и гл. н. ред. Грицанов А.А. 3-е изд., испр. – Мн. : Книжный Дом, 2003. – 1280 с.
3. Современный Энциклопедический словарь. – Изд. «Большая Российская Энциклопедия», 1998. – 779 с.
4. Комлев Н.Г. Словник іноземних слів / Н.Г. Комлев. – Москва : ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1308 с.
5. Философская энциклопедия : в 5-ти т. // Гл. ред. Ф.В. Константинов. – М. : Советская энциклопедия, 1970. – Т. 5. – 740 с.
6. Лебедев С.А. Філософія науки : словник основних термінів. – М. : Академічний Проект, 2004. – 320 с.
7. Философский энциклопедический словарь / Ред.-сост. Е.Ф. Губский и др. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 569 с.
8. Політика. Тлумачний словник // Д. Андерхилл, С. Барретт, П. Бернелл, П. Бернем та ін. Загальна редакція: д.е.н. Осадча І.М. – М. : «ИНФРА-М», Видавництво «Всесвіт», – 2001. – 420 с.
9. Кикель П.В. Краткий энциклопедический словарь философских терминов / П.В. Кикель, Э.М. Сороко. – Минск : БГПУ, 2006. – 266 с.
10. Большой энциклопедический словарь. – М. : Большая Российская энциклопедия, СПб. : «Норит», 2000. – 1456 с.
11. Райзберг Б.А., Лозовський Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Сучасний економічний словник. – 2-е изд., испр. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 479 с.
12. Економіка і право : словник-довідник // Л.П. Кураков, В.Л. Кураков, А.Л. Кураков. – М. : Вуз і школа. 2004. – 1072 с.
13. Лопатников М.И. Экономико-математический словарь. Словарь современной экономической науки. 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Дело, 2003. – 520 с.
14. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
15. Фукс Є. Теоретичні засади дослідження державної структурної політики в умовах трансформаційного суспільства / Є.А. Фукс // Формування ринкової економіки. – 2011. – № 25. – С. 3-13.
16. Кавтиш О.П. Структурна політика як основа модернізації національного господарства в сучасних умовах / О.П. Кавтиш // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2013. – № 10. – С. 16-22.
17. Кахович О.О. Державне регулювання структурно-інвестиційної політики в Україні : автореф. дис. ... к. держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / О.О. Кахович. – К., 2010. – 21 с.
18. Мельниченко О.А. Специфіка структурних зрушень та структурної політики / О.А. Мельниченко, В.М. Миколюк // Актуальні проблеми державного управління. – 2012. – № 2. – С. 15-21.
19. Новая философская энциклопедия : в 4 т. / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; Предс. научно-ред. совета В.С. Степин. 2-е изд., испр. и доп. – М. : Мысль, 2010.
20. Біла С.О. Структурна політика в системі державного регулювання трансформаційної економіки : монографія / С.О. Біла. – К. : Вид-во УДДУ, 2001. – 408 с.
21. Єрохін С.А. Фінансово-економічний механізм промислової політики / С.А. Єрохін // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3. – С. 52-56.
22. Якубовський М.М. Структурна перебудова економіки: інвестиційний аспект / М.М. Якубовський // Моніторинг інвестиційної діяльності в Україні. – 1999. – № 4. – С. 10-20.
23. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. // Вид. 2-ге, доопрац. і допов. – К. : КНЕУ, 2005. – 440 с.
24. Ковальчук В.М. Структурна перебудова національної економіки в контексті інноваційного розвитку / В.М. Ковальчук. – К. : ІАЕ УААН, 2005. – 240 с.
25. Фукс Є. Теоретичні засади дослідження державної структурної політики в умовах трансформаційного суспільства / Є.А. Фукс // Формування ринкової економіки. – 2011. – № 25. – С. 3-13.

УДК 330.322

Фабрика І.В.

*заступник начальника фінансового управління
фінансово-економічного департаменту АТ «Ощадбанк»*

СТРУКТУРА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ

У статті представлені основні результати зовнішньоекономічної діяльності України. Досліджена структура та ефективність експорту України. Визначені заходами підтримки українських експортерів у формуванні цілісної системи стимулювання експорту.

Ключові слова: експорт, імпорт, конкурентоспроможність, машинобудівна галузь, інноваційна активність, державна підтримка національного товаровиробника.

Фабрика И.В. СТРУКТУРА И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЭКСПОРТА УКРАИНЫ

В статье представлены основные результаты внешнеэкономической деятельности Украины. Исследована структура и эффективность экспорта Украины. Определены мерами поддержки украинских экспортеров в формировании целостной системы стимулирования экспорта.

Ключевые слова: экспорт, импорт, конкурентоспособность, машиностроительная отрасль, инновационная активность, государственная поддержка национального товаропроизводителя.

Fabrika I.V. EXPORT UKRAINE STRUCTURE AND EFFECTIVENESS

The paper presents the main results of foreign economic activity of Ukraine. The structure and efficiency of Ukraine's exports are studied. The measures to support Ukrainian exporters in the process of integrated system of export promotion building are identified.

Keywords: export, import, competitiveness, machine building industry, innovative activity, state support for national producers.

Постановка проблеми. Інтегрування України до світової економічної системи ставить перед країною завдання ефективного зміцнення конкурентоспроможності національної економіки. Важливою складовою стратегії економічного зростання є збалансування позицій та інтересів виробників та імпортерів, реструктуризація експорту, використання засад лібералізації зовнішньоекономічної діяльності для використання можливостей задоволення зовнішнього попиту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальними залишаються проблемами, які пов'язані розвитком українського експорту, а також можливими шляхами їх вирішення. Даному питанню приділяється значна увага економічних учених. Але з огляду на те, що проблема удосконалення управління зовнішньоекономічною діяльністю України залишається відкритою, додаткового вивчення та аналізу потребують сучасні умови розвитку українського експорту, існуючі проблеми та перешкоди на шляху завоювання міцних позицій на світовому.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз структури та ефективності експорту України.

Вклад основного матеріалу дослідження. Загальний обсяг експорту української продукції в 2013 р. становив 63,3 млрд. доларів США. У свою чергу наша країна імпортувала товарів на суму 77 млрд. доларів. Незважаючи на те, що обидва показники дещо знизилися порівняно з 2012 роком, Україні все ж вдалося зберегти тенденцію зі зменшення негативного сальдо зовнішньої торгівлі, яке скоротилося минулого року майже на 15% [13]. Неefективність державного регулювання промисловістю не створили умов для виникнення в Україні нових технологічних укладів, експортні можливості країни традиційно зосереджено в сировинних галузях.

На думку багатьох українських вчених [5; 7; 11] економіка України залишається залежною від зовнішньої торгівлі і в 2,5 рази перевищує середньосвітовий показник такої залежності (табл. 1).

Разом із зменшенням обсягів експортно-імпорتنних операцій, імпорт в Україну в останні роки випереджає експорт, а їх різниця досягає часом 8% ВВП.

Україна в 2013 р. скоротила від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами на 13,9% – до 13,65 млрд. дол. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі України за підсумками 2013 р. становило 13 млрд 652 млн. дол. Про це повідомляє Державна служба статистики України [13].

На формування негативного сальдо вплинули окремі товарні групи: палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки (-18 млрд 361,3 млн. дол.), засоби наземного транспорту, крім залізничного (-5 млрд 068,4 млн. дол.), механічні машини (-3 млрд 068,6 млн. дол.), пластмаси, полімерні матеріали (-2 млрд 952,2 млн. дол.), фармацевтична продукція (-2 млрд 848,4 млн. дол.), електричні машини (-2 млрд 426,4 млн. дол.) [13].

Протягом 2013 р. продовжувалася диверсифікація географії зовнішньої торгівлі України товарами.

У даному періоді зовнішньоторговельні операції проводились з партнерами із 229 країн світу. До країн Співдружності Україна експортувала близько 35% товарів, 24 в.п. з яких припадало на Росію. Країнами, до яких експортувалося по 3% були Білорусь та Казахстан. На 8 в.п. менше продукції Україна постачала в країни Євросоюзу. Найбільше – до Італії (4%), Польщі (4%), Німеччини (3%). Серед провідних покупців української продукції також країни Азії (27%, серед яких: Туреччина – 6%, Китай – 4%, Індія – 3%). Країни Африки та Америки купували 8% (4% припадає на Єгипет) та 3% продукції України, що йшла на експорт.

Приблизно так само виглядає структура імпорту товарів до України. Найбільше товарів Україна купувала в США. Сумарний показник становить 36%, серед яких 30% припадало на Росію. 37% імпортувалося з країн Європи. Країни Азії експортували в 2013 році до України 20% товарного імпорту, Африка та Америка – 1% та 6% відповідно.

У 2013 році темпи приросту обсягів товарообігу з іншими країнами мали від'ємне значення (-8%): з країнами США – (-12,8%), з іншими країнами – (-5,2%). При цьому, експорт до Росії зменшився на 14,6%, до Європи – на 2,1%, до країн Азії – на 4,9%, Африки – на 9,6%, Америки – на 17%. Практично така ж тенденція спостерігалася і щодо імпорту товарів (загальне зменшення імпорту на 9,1%).

На сучасному етапі розвитку економіки України актуальним стає питання зовнішньоторговельних відносин з Європою. За останнє десятиліття міжнародна торгівля товарами між країнами ЄС-28 та шістьма країнами Східного партнерства (Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна), незважаючи на сильне зниження в 2009 році (до 42,6 млрд.євро), значно зросла (з 22,3 до 74,8 млрд.євро). З 2002 по 2012 рік, імпорт з 28 країн ЄС до країн східного партнерства збільшився з 11 млрд. 852 млн.євро до 39 млрд. 451 млн.євро, а експорт зріс з 10 млрд. 352 млн. євро до 35 млрд. 303 млн. євро. Між 2002 і 2012 роком у 2011 було зафіксовано позитивне торговельне сальдо (перевищення експорту над імпортом) на 1,2 млрд.євро [2].

Україна є учасником програми Євросоюзу «Східне партнерство» (з 2009 року). У 2014 році Україна і Євросоюз підписали Угоду про асоціацію, яка має замінити колишню Угоду про партнерство і співробітництво між Європейськими співтовариствами та Україною.

Серед усіх країн ЄС-28, найбільший обсяг експортно-імпорتنних операцій належить Німеччині – 6 млрд. 759 млн.євро. та Італії – 5 млрд. 961 млн. євро, серед країн Східного партнерства Україні – 18 млрд. 398 млн.євро та Азербайджану – 8 млрд. 158 млн.євро, також вагома частка належить Білорусі – 5 млрд. 874 млн.євро [2].

Для порівняння: на Україну приходить половина торгівлі Східного партнерства з ЄС. Серед країн Східного партнерства Україна (11,2 млрд. євро або

Таблиця 1

Зовнішньоторговельний баланс України

Рік	Номінальний ВВП, млн. грн.	Експорт товарів та послуг, млн. грн.	Експорт у % до ВВП	Імпорт товарів та послуг, млн. грн.	Імпорту% до ВВП	Сальдо (експорт-імпорт)	
						млн. грн.	% до ВВП
2009	913345	423564	46,4%	-438860	-48,0	-15296	-1,7
2010	1082569	549365	50,7%	-580944	-53,7	-31579	-2,9
2011	1316600	707953	53,8%	-779028	-59,2	-71075	-5,4
2012	1408889	717347	50,9%	-835394	-59,3	-118047	-8,4
2013	1454931	681899	46,9%	-805662	-55,4	-123763	-8,5

58% від загального обсягу експорту) займає провідне місце в експорті ЄС-28 (дані за першу половину 2013 року). Після неї – Білорусь (4,1 млрд або 21%). Провідним джерелом імпорту ЄС-28 від східних партнерів є також Україна (7,1 млрд або 44% від загального обсягу імпорту), за нею слідує Азербайджан (6,3 млрд або 39%) [1].

Країни ЄС-28 імпортують в основному електроенергію та сировину, а експортують товари машинобудівної промисловості, вагома частка також належить товарам хімічної промисловості [2].

Україна є потужним експортером електроенергії до держав ЄС. Тому спільний інтерес для України та ЄС становить подальша інтеграція електромереж і створення єдиного ринку електроенергії. Національним інтересом України є максимально ефективне використання своїх транзитних можливостей і забезпечення національної та європейської енергетичної безпеки в інтересах сталого розвитку [5].

Найбільшими товарними групами (за гармонізованою системою) у структурі експорту товарів з України в 2013 році є зернові культури (10,1% загального експорту товарів); насіння і плоди олійних рослин (3,2%); руди, шлак і зола (6,2%); палива мінеральні, нафта і продукти її переробки (4,5%); продукти неорганічної хімії (2,8%); чорні метали (22,6%); вироби з чорних металів (4,1%); реактори ядерні, котли, машини (6,1%); електричні машини (4,9%); залізничні локомотиви (3,9%).

Структура зовнішньої торгівлі України товарами у відповідності з Міжнародною стандартною торговою класифікацією свідчить, що в 2013 році Україна найбільше експортувала промислові товари, класифіковані головним чином за видом матеріалу (29,72%), імпортувала – мінеральне паливо, мастила та аналогічні матеріали (27,59%).

За видами економічної діяльності найбільші експортні поставки в 2013р. здійснювали підприємства, основним видом діяльності яких є металургійне виробництво 25,6% від загального обсягу експорту, оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі – 20%, виробництво харчових продуктів, напоїв – 5,6%, добування металевих руд та виробництво інших транспортних засобів – по 5,5%, хімічне виробництво – 4,7%, виробництво машин та устаткування – 3,8%, сільське господарство, мисливство та пов'язаних з ними послуг – 3,6%.

Погіршилася товарна структура експорту: питома вага продукції машинобудування в загальній структурі експорту товарів зменшилася із 10% у 2012 р. до 7% у 2013 р. (рис. 1). Дані розраховані на основі [13; 6].

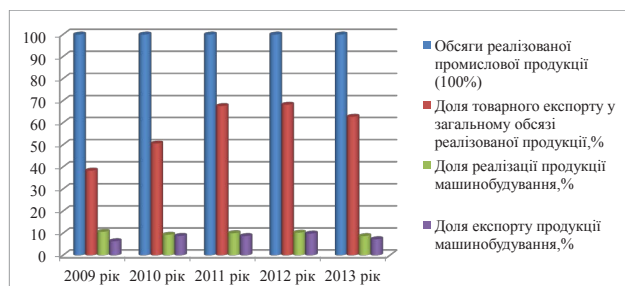

Рис. 1. Частка товарного експорту та експорту машинобудівної продукції в загальному обсязі виробництва продукції України в 2009-2013 р.р.

Наростання диспропорцій між галузями виробництва кінцевої продукції (зокрема, машинобудування) та добувними галузями стало наслідком необґрун-

тованої лібералізації зовнішньої торгівлі. Розвиток зовнішньої торгівлі України відбувається під дією комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників, причому як позитивного, так і негативного характеру.

Аналіз товарної структури українського експорту показує, що головною проблемою його розвитку є низький потенціал конкурентоспроможності продукції з високим рівнем доданої вартості, низькі технологічність та наукоємність товарів. Не можна не погодитися з думкою про те, що українська економіка в ході глобалізаційних процесів посіла в міжнародному поділі праці місце, притаманне сировинно орієнтованим низько технологічним економікам світу. Обсяг продажів на світових ринках наукомісткої високо технологічної продукції оцінюється в 2,5-3 трлн. дол. США на рік. Частка української продукції на світовому ринку не перевищує 0,05-0,1%, що свідчить про її неконкурентоспроможність [11, с. 54] (у той же час, США – 23,3%, Японія – 13,3%, ФРН – 17,7%).

Оновлення вітчизняної промисловості проходить дуже повільно. Незначну частину в загальному обсязі виробництва складає інноваційна продукція (рис. 2).

Інноваційною діяльністю в 2013 році в промисловості займалося 1715 підприємств або 16,83% їх загальної кількості, біля 60% з них реалізовували інноваційну продукцію, третина з якої реалізовувалась за межами України.

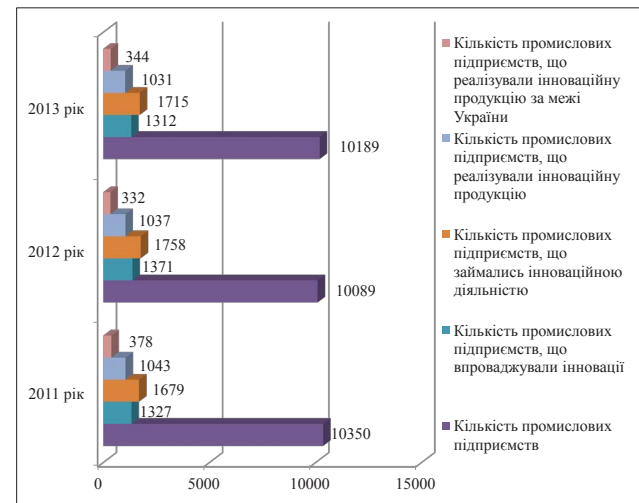

Рис. 2. Інноваційна активність промислових підприємств

Побудовано за даними [8; 9; 10]

Відтворювальна структура промисловості України, яка оцінена за технологічними укладами, не відповідає вимогам часу. Пануючий сьогодні в розвинутих країнах 5-й технологічного укладу в Україні не перевищує п'яти відсотків промислового виробництва. Дивлячись у майбутнє, передові країни вже розгортають передумови для експансії виробництва 6-го укладу, де ключовим фактором є біотехнології. В Україні частка таких виробництв не тільки мізерна, а й не видно пріоритетності інвестиційних потоків до цієї групи. Між тим, саме випереджаюче опанування технологій майбутнього шостого техніко-економічного укладу може дати Україні шанс наздогнати «пелетон» розвинутих країн у XXI столітті. Сьогодні фактичним пріоритетом, як видно, користуються 3-й та 4-й уклади. Це віддзеркалює просте відтворення стану технологічної бази, яка сформувалася в минулому. Ясно, що така політика не спро-

можна забезпечувати довгострокове економічне зростання країни [3].

За експертними оцінками, нині в Україні в 95% промислового виробництва домінують застарілі 3-й і 4-й технологічні уклади – на відміну від розвинених країн, де панівним став 5-й уклад і простежується бурхливе становлення найсучаснішого, 6-го технологічного укладу.

Технології 5-го укладу, що базуються на широкому використанні в технічних системах комп'ютерної техніки, в Україні використовуються в мізерних масштабах (4,2%). Технологій 6-го – «ультраукладу» – взагалі немає. Переорієнтація української економіки на сучасні технологічні уклади відбулася зі значним запізненням. На строках їх впровадження негативно позначилось і проведення непередуманої, поспішної приватизації, що зруйнувала єдність багатьох унікальних технічних систем [4].

Структурні зміни в економіці України за останні роки призвели до значної втрати позицій високотехнологічних і наукоємних галузей промисловості.

Аналіз вказує на слабку роль ринкових інституцій у регулюванні зовнішньої торгівлі України, недосконалість основних інструментів і механізмів її ринкового регулювання. Держава зберігає важелі адміністративно-бюрократичного впливу і контролю за експортними операціями, причому головною проблемою експортерів є неявні обмеження на експорт. Політика захисту вітчизняного виробника в Україні здійснюється в спотворених формах, що не сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських експортерів на міжнародних ринках.

Відсутність належної (організаційної, інформаційної) підтримки обмежує експорт з України фінансових, телекомунікаційних, інформаційних, ділових послуг, послуг міжнародного туризму, освіти та охорони здоров'я. Незадовільний рівень захисту прав інтелектуальної власності та вкрай низька оплата праці наукових працівників перешкоджають розширенню експорту науково-технічних послуг.

Невідповідність національного правового режиму міжнародним критеріям захисту прав інтелектуальної власності обмежує можливість участі України в великих міжнародних проектах. Залишаються слабкими інститути банківської і страхової системи. Нерозвинутими є механізми надання гарантій та страхування експортних поставок, що підвищує ризики зовнішньої економічної діяльності.

Наявні позитивні чинники впливу самі по собі не забезпечать бажаних темпів нарощування експорту, а тим більше – якісних змін у зовнішній торгівлі України.

Все вищесказане дозволяє зробити висновок про те, що експортна політика України потребує реструктуризації, нагальність якої зумовлена діями таких факторів:

- падіння світових цін на низькотехнологічну продукцію;
- нестабільність та коливання цін на сировину і продукцію з низьким ступенем обробки;
- втрата конкурентних переваг, пов'язаних з низькою вартістю енергоносіїв та дешевою робочою силою;
- висока енергоємність української економіки;
- низька частка бюджетних витрат на наукові дослідження;
- застарілість технологій у провідних галузях промисловості.

Така ситуація має бути радикальним чином змінена. Як відмічалось в Посланні Президента України до Верховної ради України «Значна технологічно зу-

мовлена експортоорієнтованість української економіки на тлі песимістичних оцінок світової торговельної кон'юнктури спонукає до цілеспрямованої політики підтримки експортної активності й конкурентоспроможності українських підприємств» [12].

Для виконання такої політики необхідно посилити роль країни як суб'єкта міжнародних економічних відносин, виходячи з її унікального гео економічного розташування; кардинально змінити спеціалізацію України у світовому поділі праці за рахунок реструктуризації експорту шляхом підвищення в експорті частки інноваційної та високотехнологічної продукції; підвищити конкурентоспроможність національної економіки щодо поліпшення інвестиційного клімату; переорієнтувати імпорتنу стратегію на захоплення технологій для реконструкції та модернізації української промисловості; активізувати співробітництво України з міжнародними інституціями.

Україна належить до держав з винятково сприятливими умовами для розвитку промисловості. Визначальними складовими наявного потенціалу є:

- значні запаси різноманітної сировини та розвинена транспортна структура за вигідного географічного розташування;
- виробничі потужності, зокрема й не завантажені, та науково-технологічний потенціал;
- велика питома вага інвестиційно-спроможних галузей і значна кількість підприємств, особливо в оборонній галузі, що мають у своєму виробництві до 80% високих технологій з тих, що застосовуються у світовому виробництві;
- кадрова інноваційна інфраструктура, яка дозволяє у відносно короткий термін розгорнути процеси створення і поширення інновацій на виробництві;
- наявність дуже місткого внутрішнього ринку та досвід роботи з суміжними підприємствами в країнах СНД та ЄС.

Важливим завданням зовнішньої економічної політики України має стати посилення дії позитивних чинників впливу, які охоплюють: підвищення ефективності регулювання зовнішньої економічної діяльності на основі використання набутого досвіду та якісної професійної підготовки; гармонізацію національної нормативно-правової бази з міжнародним правом; послідовну лібералізацію зовнішньої економічної діяльності; активізацію переговорного процесу щодо співробітництва України з міжнародними інтеграційними об'єднаннями; проведення наступальної експортної політики, у т.ч. із застосуванням дипломатичних і політичних важелів.

Висновки з проведеного дослідження. Із сказаного вище випливає висновок про необхідність невідкладного формування цілісної системи заходів стимулювання експорту. Такими заходами підтримки українських експортерів могли б стати наступні:

1. Проведення ревізії законодавства України щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності; внесення змін, які б забезпечили реалізацію наведених вище стратегічних пріоритетів України та адаптацію національного законодавства до вимог ЄС.

2. Розробка і реалізація національної програми підвищення конкурентоспроможності виробників у стратегічно важливих для України секторах; створення комплексів технологічно пов'язаних конкурентоспроможних (на міжнародних ринках) виробництв, здатних нарощувати експорт як товарів, так і науково-технічних, інжинірингових, освітніх, інформаційних та інших послуг.

Розвиток спеціалізованого, зорієнтованого на міжнародні ринки, комплексу виробництва ракетної

та авіаційної техніки (насамперед, будівництво транспортних літаків); підтримка військово-промислового комплексу, передусім по напрямках, які вже сьогодні мають перспективи виходу на зовнішні ринки (бронетехніка, техніка ППО, стрілецька зброя, інженерна техніка).

Формування нового наукомісткого комплексу на базі виробництв, які безпосередньо пов'язані з реалізацією перспективних науково-технічних досягнень, а також наукових установ Національної академії наук і провідних університетів України – в галузі порошкової металургії, зварювальної апаратури, нових високоякісних матеріалів тощо.

Організаційними формами розвитку такого комплексу могли б стати: (а) мережа технопарків і технополісів, створена із залученням іноземного капіталу; (б) підключення провідних наукових установ України до міжнародних науково-технологічних програм, зокрема, у рамках ЄС. Істотне розширення та модернізація транспортного комплексу і транспортної інфраструктури України для реалізації транзитних функцій в напрямках Схід – Захід і Північ – Південь.

3. Підвищення конкурентоспроможності підприємств-експортерів шляхом створення маркетингових і сервісних мереж на пріоритетних закордонних ринках. У такі мережі слід залучати капітал та комерційні можливості авторитетних місцевих компаній і банків, що володіють інформацією про стан ринку та відповідними комерційними контактами. Держава могла б ініціювати цей процес через заснування на найбільш важливих ринках торгових домів, бізнес-центрів і технічних центрів на акціонерних засадах, спільно з комерційними і банківськими структурами України.

4. Збільшення закупівель за кордоном ліцензій на новітні технології (ноу-хау), машини, устаткування і прилади з метою створення нових конкурентоспроможних національних виробництв.

5. Більш активне впровадження в Україні міжнародних стандартів, вимог і процедур сертифікації, які забезпечать відповідність національної продукції та послуг міжнародним стандартам, розробка і реалізація відповідної національної програми; скорочення до виправданого мінімуму переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації при експорті; поширення практики визнання українських сертифікатів за кордоном.

6. Вжиття заходів політичного, дипломатичного і законодавчого характеру, які б сприяли участі України в великих міжнародних (виробничих, науково-технічних, науково-виробничих) коопераційних проєктах у пріоритетних для вітчизняної економіки галузях. При цьому пріоритет має надаватись відновленню коопераційних зв'язків з Росією, входженню в міждержавні програми ЄС, участі в регіональних і глобальних коопераційних проєктах (у ракетно-космічній галузі, у сферах інформатики і телекомунікацій, енергетики, АПК, охорони здоров'я та екології, розвитку міжнародних транспортних коридорів, вирішення фундаментальних наукових проблем).

7. Прискорена інформатизація економіки та зовнішніх економічних зв'язків України на різних ієрархічних рівнях. Цьому сприятиме вжиття наступних заходів: створення комплексної інформаційної системи в галузі зовнішньої економічної діяльності і державного моніторингу за здійсненням експортно-імпортних операцій; створення єдиної інформаційної бази даних тендерів, що проводяться в зарубіжних країнах; розробка заходів щодо державної інформаційної підтримки вітчизняних підприємств, що беруть участь у міжнародних тендерах; впровадження

в практику господарської діяльності міжнародних стандартів бухгалтерського і статистичного обліку; стимулювання підключення суб'єктів зовнішньої економічної діяльності до міжнародних інформаційних мереж (наприклад, шляхом звільнення продаж комп'ютерної техніки та надання Інтернет-послуг від ПДВ, а імпорту відповідних комплектуючих та унікального обладнання – від сплати мита).

8. Вдосконалення фінансових механізмів регулювання діяльності експортерів. Цей захід передбачає наступні кроки: а) розробка механізму оформлення боргових зобов'язань держави з повернення експортерам ПДВ у вигляді облігацій (або сертифікатів) як своєрідних гарантій для отримання кредитів. Впровадження такого механізму збільшить обігові кошти підприємств-експортерів, які можна буде спрямувати на відновлення (розширення) виробництва; дозволить експортерам отримувати кредити, необхідні для розвитку виробництва; дасть можливість збільшити строк повернення підприємствам ПДВ, не відволікаючи в них обігових коштів; б) запровадження механізму надання експортних кредитів шляхом проведення Національним банком України переобліку банківських векселів. Це збільшить обігові кошти експортерів, стимулюватиме зростання обсягів виробництва експортної продукції.

Підвищення ефективності зовнішньої торгівлі можливо без суттєвої реструктуризації експорту. Під «реструктуризацією експорту» ми розуміємо таку перебудову експортної діяльності підприємств, яка б забезпечувала підвищення долі готової продукції, збільшення частки інноваційної продукції в загальному обсязі експорту, вихід країни на нові ринки і, як наслідок, збільшення надходжень у держбюджет. Реструктуризація експорту передбачає і перебудову діяльності підприємств, адаптацію їх до умов ринку, перетворення організаційно-правових форм, перебудову виробничо-технологічної структури, оновлення систем менеджменту та взаємодії з контрагентами і державою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- [Електронний ресурс]. – Доступний з http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_results/search_results?mo=containsall&ms=Ukraine+export&saa=&p_action=SUBMIT&l=us&co=equal&_ci=,&po=equal&_pi=,&gisco=exclude – Евростат.
- Аналіз міжнародної торгівлі між ЄС-28 та країнами Східного партнерства (географія, динаміка, структура) 2002-2013 рр. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Info-Light – інформаційно-аналітичний центр. – Режим доступу: <http://infolight.org.ua>.
- Бажал Ю.М. Економічна оцінка технологічного розвитку в Україні: стан і перспективи [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/511/1/Bazhal_technolog_paradygmy%202000.pdf.
- Бурлака В.І. Пріоритети інноваційного розвитку в українській економіці [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ucci.org.ua/synopsis/dv/2010/dv1012131.ua.html>.
- Європейський проєкт та Україна: монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г.М. Яворська, О.О. Резнікова [та ін.]. – К.: НІСД, 2012. – 192 с. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/evrop-ea0b8.pdf>.
- Зовнішня торгівля України товарами та послугами в 2013 році // Статистичний збірник К.: Державна служба статистики України, 2014. – 157 с.
- Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 204 с.
- Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 р. // Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – 305 с.
- Наукова та інноваційна діяльність в Україні в 2012 р. // Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 287 с.

10. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 р. // Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 314 с.
11. Онищенко В.П. Зовнішньоекономічна політика України в контексті її конкурентоспроможності // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2005. – № 1. – С. 54-58.
12. Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2013 році» [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Poslannia_2013-c7954.pdf.
13. Статистичні дані Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК: 338.2:658.5

Федорко І.П.
здобувач

Української державної академії залізничного транспорту

ФАКТОРИ ТА ЦІЛІ РОЗВИТКУ ПОСЛУГ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

У статті визначено актуальність проблем забезпечення відповідності послуг підприємств залізничного транспорту вимогам положень європейського транспортного права. Запропоновано визначення поняття «послуга підприємства залізничного транспорту». Визначено відсутність єдиного підходу до класифікації факторів, які впливають на розвиток послуг залізничного транспорту. Запропоновано удосконалену класифікацію факторів розвитку послуг залізничного транспорту, які розподілені на внутрішні та зовнішні фактори.

Ключові слова: послуга, розвиток, фактор, цілі, залізничний транспорт.

Федорко И.П. ФАКТОРЫ И ЦЕЛИ РАЗВИТИЯ УСЛУГ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА УКРАИНЫ

В статье определена актуальность проблемы обеспечения соответствия услуг предприятий железнодорожного транспорта требованиям положений европейского транспортного права. Предложено определение понятия «услуга предприятия железнодорожного транспорта». Определено отсутствие единого подхода к классификации факторов, влияющих на развитие услуг железнодорожного транспорта. Предложена усовершенствованная классификация факторов развития услуг железнодорожного транспорта, которые распределены на внутренние и внешние факторы.

Ключевые слова: услуга, развитие, фактор, цели, железнодорожный транспорт.

Fedorco I.P. FACTORS AND DEVELOPMENT OBJECTIVES OF RAILWAY TRANSPORT SERVICES IN UKRAINE

The article defines the urgency of the problems of compliance services to the enterprises of the railway transport requirements of the provisions of the European transport law. The proposed definition of «service enterprises of railway transport». Identified the lack of a unified approach to the classification of factors influencing the development of rail transport services. We proposed an improved classification factors in the development of rail transport services, which are distributed on the internal and external factors.

Keywords: service, development, factors, objectives, railway transport.

Постановка проблеми. Вигідне географічне розташування України на карті світу обумовлює доцільність більш ефективного використання свого транспортного та транзитного потенціалу. Розвиток інфраструктурних галузей сьогодні – залог піднесення економіки України у майбутньому. Тому зосередження уваги на проблематиці розвитку послуг підприємств залізничного транспорту на внутрішньому та зовнішньому ринках перевезень є актуальним.

Залізниці можуть суттєво вплинути на вирішення транспортних проблем у наступному столітті. Однак сьогодні, як підтверджує офіційна статистика, частка ринку, яка належить залізницям, невпинно зменшується. Основною причиною є незадоволення цінами і якістю обслуговування на залізничному транспорті, незважаючи на приклади впровадження деяких нових послуг. Відчувається, що залізничний транспорт не реагує на зміни ринкових умов або на попит споживачів так, як інші види транспорту.

Фактично залізниці України тривалий час були ізольовані від впливу ринкових сил. Необхідні залізниці нового типу. Насамперед залізниці повинні стати об'єктами підприємницької діяльності, з наданням керівництву залізниць незалежності і самостійності у використанні всіх можливостей підприємницької діяльності, але з покладенням відповідальності за помилки у такій діяльності. Для цього необхідні достатнє фінансове забезпечення і відсутність перешкод, пов'язаних з боргами, накопиче-

ними в минулому. Залізничний транспорт повинен стати відкритим для дії ринкових сил у відповідній формі, які також сприятимуть більшому залученню приватного сектора. Необхідно чітко поділити відповідальність між державою і залізницями, особливо в галузі обслуговування населення. Для створення залізничного транспорту нового типу необхідне співробітництво між європейським співтовариством, країнами – членами європейського співтовариства, залізницями і персоналом залізниць [80].

Отже, нині набувають достатню значної актуальності питання, пов'язані з забезпеченням розвитку послуг залізничного транспорту України відповідно до європейських вимог, що і визначило коло проблемних питань, які розглянуто у цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам підвищення та управління якістю транспортних послуг присвячені праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, серед яких А. Базилюк, О. Криворучко, Г. Кучерук, О. Вовк, О. Непочатенко, І. Хоменко, В. Шинкаренко та інші [1-3]. Дослідженню принципів, функцій та методів управління діяльністю транспортних підприємств приділялася увага в працях В. Апатцева, В. Вінникова, В. Диканя, О. Омельченко, Н. Якименко та інших [4-7]. Однак, незважаючи на це, до кола наукових інтересів цих науковців недостатнім чином увійшли питання дослідження та класифікації факторів розвитку послуг підприємств залізничного транспорту, що й обумовило вибір мети статті.